

Senca preteklosti

Zdenko Vrdlovec

V *Skannerjih* (*The Scanners*, 1981), osupljivem, srhljivem in »preroškem« Cronenbergovem filmu o genetskem inženiringu in farmacevtski industriji, ki se je po vseh filozofsko-politično-umetniških projektih »novega človeka« izkazala kot edina »panoga«, ki je dejansko zmožna producirati ali generirati »novega človeka«, si brata Cameron in Darryl, genetsko »obdarjena« s telepatskimi sposobnostmi, zgolj z močjo misli razmesarita telo vse do medsebojnega uničenja. Vzemimo, da je to Cronenbergovska variacija na biblično temo Kajna in Abela, seveda predstavljeno v »bližnjo prihodnost«, v kateri so Boga zamenjale korporacije, toda ta bratomorni motiv se v novi verziji ponovi tudi v Cronenbergovi *Senci preteklosti*, kjer je morda celo pomembnejši od domnevno

vodilnih motivov lažne identitete, »večnega vračanja« nasilja in odkupa za zlo.

Senca preteklosti je bil že slovenski naslov klasičnega filma-noir *Out of the Past* (1947) Jacquesa Tourneurja, s katerim ima Cronenbergov film, ki ima izvirni naslov *History of Violence*, res nekaj skupnega: bivši kriminallec poskuša v nekem odmaknjem kraju zaživeti »normalno in pošteno« življenje, a ga najde »senca preteklosti«, ki pa deluje s prisilo ponavljanja in željo smrti, se pravi, da Roberta Mitchuma vrne na stara kriminalna pota in v objem iste »pogubne« ženske ali *femme fatale*. Tudi Tom Stall (*Viggo* Mortensen) v Cronenbergovi *Senci preteklosti* živi mirno družinsko življenje v nekem mestecu, vse dokler se v lokalno, kjer dela kot natak, v trenutku in presenetljivo ne spremeni v »ameriškega junaka«, ki hitro in učinkovito

obračuna s patološkima kriminalcema. Toda z medijsko slavo pride tudi »senca preteklosti« v osebi gangsterja Fogartyja (Ed Harris), ki Toma nagovarja z Joey in ga spominja starih časov v Filadelfiji. S tem sumom o Tomovi pravi identiteti, ki ga utrdi še lokalni šerif, nastopi družinska drama, saj tudi njegova žena ni več povsem prepričana, s kom je pravzaprav poročena, obenem pa se še sin iz mirnega mladeniča prelevi v nasilneža in celo morilca. Seveda ni treba biti ravno ljubitelj metaforike, da v tej družinski drami ne bi videli tudi »širše in globlje« razsežnosti, ki zadeva zelo humanistično etiko, kolikor se ta definira prek Zla in implicira globoko in trdno vero, da je človek prej sposoben zla kot dobrega in da je »izvorno« *homo violens*. To etiko v filmu najlepše uteleša Tomova žena, sicer po poklicu pravnica, ki bi zaradi

Viggo Mortensen v filmu *Senca preteklosti*

suma, da je njen mož bivši kriminallec, Toma najraje izbrisala iz svojega življenja. Tomov brat (William Hurt) je gangsterski poslovnež, ki pa evocira neko »arhetipsko« situacijo otroškega ljubosumja na mlajšega brata, obenem pa jo spreobrne v smrtonosen bratomorni spopad. Šele po teh hudih ranah, ki v Cronenbergovem mojstrsko režiranem trilerju prek »sence preteklosti« razkrijejo temne moralne sence, se lahko neka »navadna ameriška družina« mora znova zaceli.